

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาระดับมัธยมศึกษาเป็นการศึกษาหลังระดับประถมศึกษา มุ่งพัฒนาคน ๓ กลุ่ม คือผู้ที่ศึกษาต่อระดับสูงกว่าประถมศึกษา ผู้ที่ศึกษาต่อด้านอาชีวศึกษากับผู้ที่จบประถมศึกษาแล้วไม่ศึกษาต่อ เป็นการศึกษาซึ่งคลุมช่วงเวลาของชีวิตตอนที่เหมาะสมแก่การปลูกฝัง ความรู้ คุณธรรม ตลอดจนทักษะพื้นฐานการดำรงชีพและประกอบอาชีพตามควรแก่วัยและระดับความรู้ในฐานะพลเมืองดีของชาติต่อไป ความรู้พื้นฐานส่วนใหญ่ของบุคคลล้วนได้มาจากการศึกษาในระดับมัธยมศึกษานี้เอง ดร. ก่อ สวัสดิพานิชย์ อธิการบดีกรมวิสามัญศึกษา ได้กล่าวถึงความสำคัญของมัธยมศึกษาในที่ประชุมอาจารย์ใหญ่และครูใหญ่โรงเรียนส่วนกลาง เมื่อวันที่ ๒๒ ตุลาคม ๒๕๑๑ ว่า

...งานมัธยมศึกษาที่เป็นความรับผิดชอบของกรมวิสามัญศึกษา เป็นงานที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการทางเศรษฐกิจและสังคมเป็นอย่างยิ่ง ถ้าการมัธยมศึกษาขาดคุณภาพ การศึกษาแขนงอื่นก็จะเสื่อมโทรม และคุณภาพของประชากรและกำลังคนของประเทศจะทรุดต่ำลง ซึ่งจะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมดำเนินไปอย่างลุ่ม ๆ ดอน ๆ ในภายหลัง การยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้นจึงเป็นความจำเป็นอย่างรีบด่วนในระยะนี้... (ก่อก่อ สวัสดิพานิชย์ ๒๕๑๓ : ๒๖๕)

การศึกษาระดับมัธยมมีอิทธิพลต่อการวางแผนชีวิตอนาคตของเยาวชนที่กำลังเติบโตจะเป็นผู้ใหญ่ในวันข้างหน้าอย่างมาก วิธีชีวิตในวันหน้าจะเป็นอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาหรือการตัดสินใจเลือกศึกษาในวันนี้ของเขาไม่น้อยทีเดียว และพลเมืองหรือกำลังคนในประเทศชาติต้องการมากก็คือกลุ่มที่มีการศึกษาระดับกลางหรือผู้ที่จบระดับมัธยมศึกษา แต่ทั้งนี้ก็ต้องมีความรู้และทักษะเพียงพอที่จะไปดำเนินงานอาชีพซึ่งเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตัวเองและประเทศชาติได้ มัธยมศึกษาจึงเป็นกุญแจดอกสำคัญในการพัฒนาคนที่เดียว (ถนอม กิตติขจร ๒๕๑๒ : ๑ - ๒) กล่าวได้ว่า การจัดการศึกษาระดับมัธยมนั้นให้ผลต่อเยาวชนจำนวนมากซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่และให้ผลแก่ลักษณะความเป็นอยู่ของประเทศชาติต่อไป ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมืองการปกครอง

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การดำเนินงานพัฒนาพื้นฐาน เหล่านี้จะ เจริญรุ่งเรืองขึ้นได้ก็ต่อ เมื่อ กำลังคนที่เติบโตขึ้นมา นั้นมีประสิทธิภาพ นั่นคือคนได้รับการพัฒนา และวิธีพัฒนาคนซึ่ง เชื่อว่าหวัง ผลได้มากที่สุดคือการศึกษา จึงถือได้ว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษา มีบทบาทสำคัญยิ่งทั้งในเชิง เป็นปัจจัย หรือ เป็นอุปสรรคต่อการศึกษาต่อสูงขึ้นไปในระดับอุดมศึกษาและความเป็นพลเมืองที่ดี ของชาติ

การมัธยมศึกษาได้รับความเอาใจใส่จากนักการศึกษาในประเทศต่าง ๆ ทั่วไปในโลก เพราะเป็นการศึกษาระดับกลาง เป็นทั้งบ่อเกิดแห่งความสำเร็จและปัญหามากมายหลายอย่าง ของชาติ นักการศึกษา นักเศรษฐศาสตร์ นักปกครอง นักวิทยาศาสตร์ และบรรดาประชาชนทั่วไป ตระหนักว่าการมัธยมศึกษา เป็น เรื่องสำคัญยิ่งที่ควรได้รับความเอาใจใส่จากทุกฝ่ายอย่างจริงจัง ได้มองเห็นแล้วว่าการจัดการมัศึกษามีความ เกี่ยวพันกับปัญหาคุณภาพของพลเมือง การขาดแคลนกำลังคนระดับกลาง และปัญหาอื่น ๆ อันเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ได้มองเห็น แล้วว่าการศึกษาระดับนี้จะช่วยแก้ปัญหาระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศได้อย่างมากมาย (ก๊อ สวัสดิพิพาณิชย์ ๒๕๑๓ : ๑) ในแง่เศรษฐกิจ อาชีพ และการผลิตคนโดยระบบการศึกษานั้น เอกวิทย์ ฅ กลาง กล่าวไว้ว่าถ้ามองในแง่ของนักวางแผนก็จะบอกได้ว่าขุมกำลังคนที่ให้ผลในทาง เศรษฐกิจมากที่สุดคือขุมกำลังคนในระดับมัธยมศึกษา (เอกวิทย์ ฅ กลาง ๒๕๑๓ : ๓๔) ความสำคัญเช่นนี้เป็นตัวอย่างส่วนหนึ่งในบรรดาความเห็นของนักการศึกษา นักบริหาร และ นักวิชาการจำนวนมากที่กล่าวถึงคุณค่าของการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาไว้ ซึ่งส่งเสริมให้ มัธยมศึกษาเป็นสาระ เรื่องราวที่ชวนให้ศึกษาค้นคว้า

ตลอดระยะเวลายาวนานของการจัดการศึกษาที่มีมาในประเทศไทย มัธยมศึกษาได้ รับการมองแตกต่างกันอย่างไร ได้รับการจัดอย่างสัมพันธ์กับความเข้าใจหรือสนองความประสงค์ ตามความจำเป็นที่มองเห็นได้หรือไม่ มีการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบต่าง ๆ ของการจัดการศึกษา อย่างไร มีอะไรเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดสภาพต่อเนื่อง เป็นพัฒนาการขึ้น อะไรเป็นผลของการเปลี่ยนแปลง ซึ่งอาจเป็นความสำเร็จหรืออุปสรรคปัญหาตลอดจนการแก้ไข สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่การศึกษาต่อไปในอนาคตได้ทั้งสิ้น สำหรับงานวิจัย เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับอื่นเช่นระดับประถมศึกษา นั้น ได้มีผู้จัดทำไว้แล้ว โดยวิจัยเรื่องราว เป็นช่วง ๆ ติดต่อกันจากอดีตเป็นต้นมา จารุวรรณ ไวยเจตน์ ศึกษาเรื่องการศึกษาภาคบังคับ ของไทยในระยะ ๑๐ ปี ก่อน พ.ศ. ๒๕๓๕ ระลึก ธาณี ศึกษานโยบายและการจัดการศึกษา

ภาคบังคับของไทยภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๐๓ วันทนา เลิศสินไทย ศึกษาเรื่องนโยบายการจัดการศึกษาและการขยายการศึกษาภาคบังคับของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๐๓ - ๒๕๒๐ เป็นต้น สำหรับการศึกษาระดับอุดมศึกษาก็มีผู้ค้นคว้าไว้เช่น ไพฑูรย์ สินลารัตน์ วิจัยเรื่องพัฒนาการของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย เอนก ส่งแสง ทำวิจัยเรื่อง พัฒนาการมหาวิทยาลัยเปิดในประเทศไทย บำรุง กลัดเจริญ วิจัยเรื่องประวัติการศึกษาภาคบังคับในประเทศไทย เป็นต้น งานวิจัยดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับต้นสำหรับเด็กกับการจัดการศึกษาระดับสูงสำหรับหนุ่มสาว ผู้ใหญ่ หรือประชาชนทั่วไป ส่วนการจัดการศึกษาระดับมัธยมอันเป็นช่วงกลางซึ่งเชื่อมต่อระหว่างประถมกับอุดมศึกษา และเป็นการศึกษาที่จัดให้เด็กวัยรุ่นนั้นมีผู้ค้นคว้าวิจัยไว้เฉพาะกำเนิดและความเป็นมาในยุคแรก ๆ คือบุญธรรม อินทร์จันทร์ ได้วิจัยเรื่องการศึกษาปฐมวัยศึกษาในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. ๒๔๓๕ - ๒๔๗๕ เท่านั้น และในตอนท้ายของงานวิจัยฉบับนี้ บุญธรรมได้เสนอไว้ด้วยว่าข้อเสนอแนะที่จะมีส่วนช่วยให้มองเห็นปัญหาและพัฒนาการของการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาให้เด่นชัดยิ่งขึ้น ควรมีการวิจัยการจัดการศึกษาระดับมัธยมในภาคเอกชน เพราะมีส่วนในการผลิตและมีรูปแบบน่าสนใจและควรมีการศึกษาเรื่องพัฒนาการในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาในระบอบประชาธิปไตยต่อเนื่องจากงานวิจัยของเขา (บุญธรรม อินทร์จันทร์ ๒๕๒๒ : ๒๕๐)

นอกจากนี้การค้นคว้าวิจัย เรื่องราวทางการศึกษาได้รับการเสนอให้ใช้วิธีกว้างขวางยิ่งขึ้นกว่าปัจจุบัน และอภิปรายเหตุผลว่ากระบวนการสร้างความรู้ทางการบริหารการศึกษาน่าจะเปลี่ยนไปจากการเน้นงานวิจัยที่เต็มไปด้วยปริมาณแต่ขาดคุณภาพและมีลักษณะการลอกเลียนแบบให้เป็นงานที่เน้นคุณภาพ ปรับทั้งวิธีการ (approach) จากที่เคยมีงานวิจัยแบบ "สำรวจ" ซ้ำซาก เน้นแต่ตัวเลขและประมาท ควรมีการใช้วิธีการอื่น ๆ ให้มากขึ้น เช่น วิธีการทางประวัติศาสตร์ การศึกษาแบบมานุษยวิทยา การสังเกต การทดลอง (ประกอบ คูปรรัตน์ ๒๕๒๗ : ๗๒)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงเห็นว่าวิธีการเชิงประวัติศาสตร์ตามเสนอนั้นเป็นงานที่ท้าทาย ประกอบกับความสำคัญและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการศึกษาริวิจัย เรื่องราวของมัธยมศึกษาที่กล่าวแล้ว ผู้วิจัยจึงเลือกหัวข้อศึกษาค้นคว้าเรื่อง "พัฒนาการในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของไทยในระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๒๖" ขึ้นมาทำงานวิจัยฉบับนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของการมัธยมศึกษาในประเทศไทยช่วงระยะเวลาที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๒๖
- ๒. เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงแนวคิดและวิธีการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาของประเทศไทยในแต่ละยุคสมัยของช่วงเวลาดังกล่าว
- ๓. เพื่อวิเคราะห์สาเหตุและผล ตลอดจนความเหมาะสมของการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ขอบเขตของการวิจัย

- ๑. การวิจัยครั้งนี้ครอบคลุมการจัดโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญศึกษาซึ่งเป็นโรงเรียนของรัฐ
- ๒. ระยะเวลาซึ่งเป็นช่วงที่เรื่องราวในการวิจัยครั้งนี้เกิดขึ้นคือตั้งแต่เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองประเทศจากแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ มาจนถึงปัจจุบัน คือระหว่าง พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๒๖

นิยามของคำที่ใช้ในการวิจัย

- ๑. มัธยมศึกษา หมายถึงการศึกษาหลังระดับประถมศึกษา มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ทั้งวิชาการและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความต้องการ ความสนใจ และความถนัด เพื่อให้แต่ละบุคคลเข้าใจและรู้จักเลือกอาชีพที่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและสังคม
- ๒. พัฒนาการ หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่ปรากฏในช่วงระยะเวลาหนึ่งซึ่งเป็นไปในเชิงเจริญเติบโตกว้างใหญ่ขึ้นหรือมีคุณค่ามากขึ้น ตลอดจนการดำเนินการหรือใช้ประโยชน์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เช่นนั้น
- ๓. หลักสูตรและการสอน หมายถึงการจัดการเรียนการสอนให้เป็นไปตามหลักสูตรแผนการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายในการจัดการศึกษา ซึ่งครอบคลุมจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ วิธีการสอนและการวัดผล
- ๔. การจัดองค์การหรือองค์กร หมายถึงการจัดหน่วยหรือส่วนราชการซึ่งรับผิดชอบในการจัดตั้ง ควบคุมดูแล และส่งเสริมโรงเรียนมัธยมศึกษา

๕. การบริหารงานบุคคล หมายถึงการกำหนดตำแหน่งข้าราชการในการบริหาร และปฏิบัติงานโรงเรียนมัธยมศึกษา การเลื่อนชั้นเลื่อนตำแหน่ง

ประโยชน์ที่จะได้รับจากงานวิจัย

๑. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลประกอบการบริหาร การวางแผน และการพัฒนา โรงเรียนมัธยมศึกษาของไทยในปัจจุบัน

๒. ผลการวิจัยจะสามารถใช้ประกอบการพิจารณาทำนายแนวโน้มของการจัดการ ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของไทยในอนาคต

๓. ผลการวิจัยจะช่วยให้เข้าใจบทบาท ภาระหน้าที่ และกิจกรรมของการ มัธยมศึกษาที่มีต่อสังคม ได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

๔. ผลการวิจัยจะเป็นเอกสารสำหรับการศึกษาค้นคว้าของนิสิต นักศึกษา นักเรียน และผู้สนใจทั่วไป เกี่ยวกับโรงเรียนมัธยมศึกษาและการจัดมัธยมศึกษาในประเทศไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (historical research) ซึ่งดัดแปลงจากหลักของ Deobold B. Van Dalen ที่เสนอไว้ในหนังสือ Understanding Educational Research (D. B. Van Dalen 1979 : 351) โดยมีขั้นตอนดังนี้

๑. กำหนดปัญหา เป็นการศึกษาเบื้องต้นเพื่อสร้างกรอบความคิดในการค้นคว้า คือแบ่งระยะเวลาของเรื่องที่ศึกษาออกเป็นช่วงสมัยต่าง ๆ ตามสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เห็นเด่นชัด แล้วเลือกองค์ประกอบทางการบริหารการศึกษาเป็นประเด็นในการพิจารณา

๒. รวบรวมข้อมูล เป็นการรวบรวมข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและแหล่งทุติยภูมิ โดยปฏิบัติสองวิธี คือ

๒.๑ ศึกษาจากหนังสือและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับประวัติการศึกษาและการ ดำเนินงานในการจัดการศึกษา ประวัติของหน่วยราชการ ประวัติสถานที่ บุคคล วิทยานิพนธ์ วารสาร กฎหมาย รายงานการประชุม บันทึก ระเบียบและคำสั่งต่าง ๆ ของทางราชการ ทั้งที่เป็น เอกสารภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

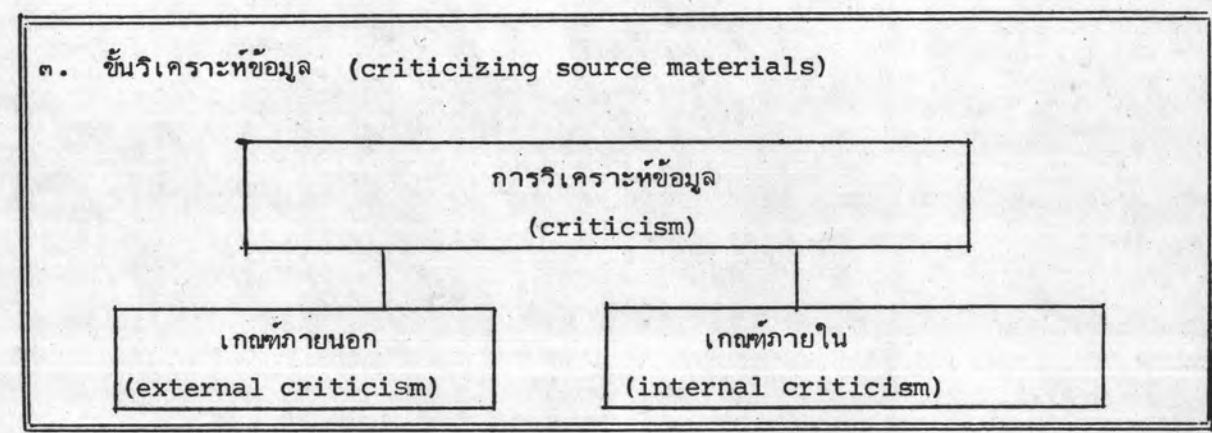
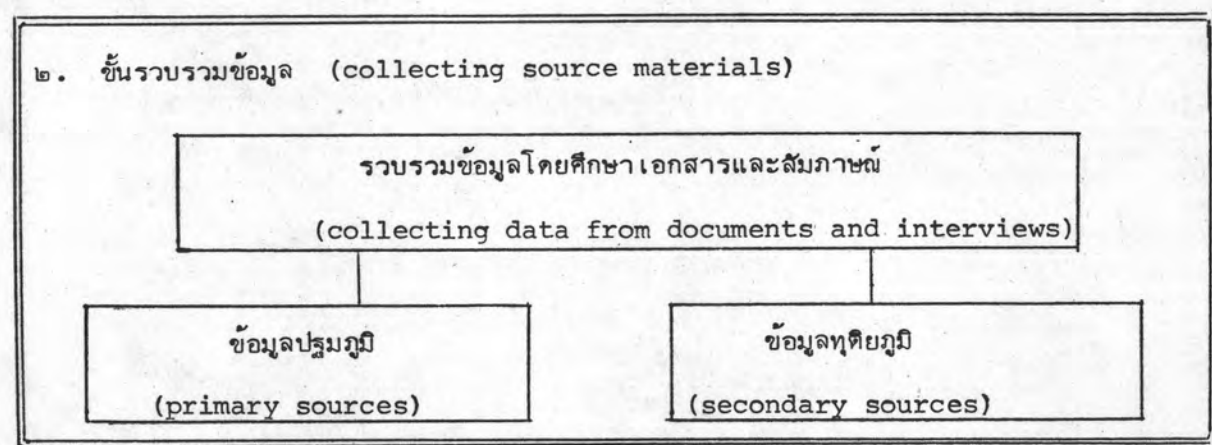
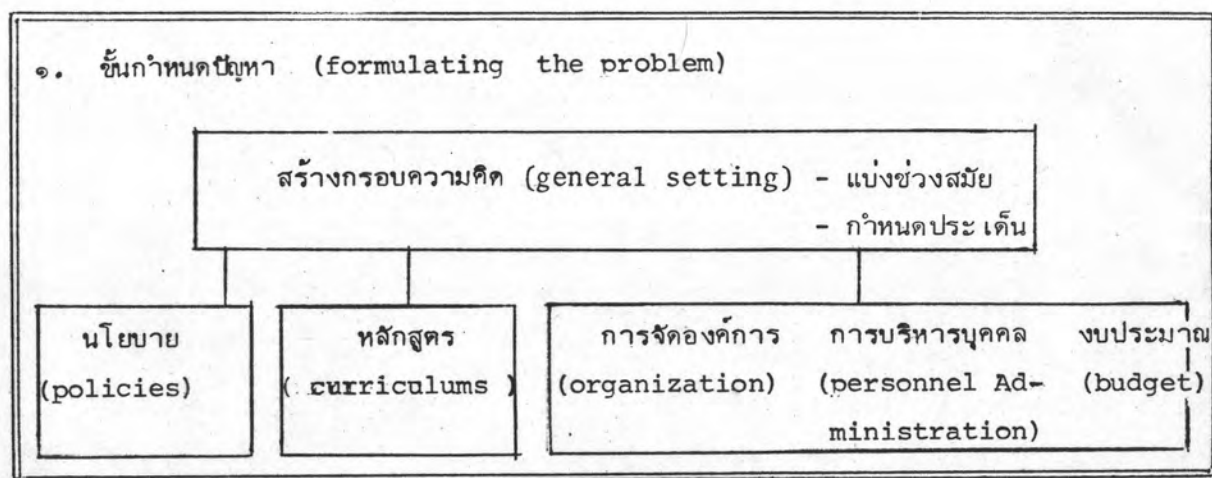
๒.๒ สัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อมูลที่ขัดแย้งกันและข้อมูลเพิ่มเติม

๓. วิเคราะห์ข้อมูล

๔. อภิปราย สร้างข้อสมมติเพื่ออธิบายปรากฏการณ์และอภิปรายความหมาย สรุปผล
การค้นพบเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัย

แผนภูมิที่ ๑

แผนภูมิลำดับขั้นตอนปฏิบัติงานวิจัย

๔. ขั้นสร้างข้อสมมติเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ (formulating hypotheses to explain events or conditions)

๕. ขั้นอภิปรายความหมายและรายงานผลการค้นพบ (interpreting and reporting the findings)

การเสนอรายงานการวิจัย

เสนอรายงานตามหัวข้อสังเขปดังนี้

บทที่ ๑ บทนำ

ประกอบด้วยความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่ทำการวิจัย วัตถุประสงค์ในการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย นิยามของคำที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ของการวิจัย และวิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ ๒ การจัดมัธยมศึกษาในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (ก่อน พ.ศ. ๒๔๗๕)

กล่าวถึงการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาที่เป็นเรื่องราวเบื้องต้นโดยย่อ ตั้งแต่กำเนิดและการพัฒนาในระยะแรกซึ่งเป็นมัธยมศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ในช่วงระยะก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๕

บทที่ ๓ การจัดมัธยมศึกษาตั้งแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองประเทศจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย จนถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. ๒๔๗๕-๒๔๘๔)

กล่าวถึงนโยบายการจัดมัธยมศึกษาซึ่งเน้นความเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย และมุ่งความเป็นคนดีตามอุดมคติ พัฒนาการของหลักสูตรมัธยมและหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษา การจัดองค์การที่เกี่ยวข้องกับมัธยมศึกษา องค์การบริหารงานบุคคลในรูปคุรุสภา ความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในสมัยนี้

บทที่ ๔ การจัดมัธยมศึกษาตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงเริ่มการปฏิรูปการศึกษา (พ.ศ. ๒๔๘๐ - ๒๕๑๖)

กล่าวถึงนโยบายการจัดมัธยมศึกษาซึ่งเน้นการเรียนด้วยการกระทำ พัฒนาการของหลักสูตรและการจัดโรงเรียนมัธยมแบบประสม การจัดองค์การและการรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในสมัยนี้

บทที่ ๕ การจัดมัธยมศึกษาตั้งแต่เริ่มการปฏิรูปการศึกษาจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. ๒๕๑๗ - ๒๕๒๖)

กล่าวถึงนโยบายการจัดมัธยมศึกษาซึ่ง เน้นการศึกษาเพื่อชีวิตและสังคม พัฒนาการของ
หลักสูตรที่มุ่งการทำงานและอาชีพ การจัดองค์การบริหารมัธยมศึกษา องค์การบริหารงานบุคคล
ในรูปคณะกรรมการข้าราชการครู ผลความสำเร็จและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นในสมัยนี้

บทที่ ๖ สรุปผลการวิจัย อภิปราย แนวโน้มในอนาคตและข้อเสนอแนะ

เอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการค้นคว้า เรื่องพัฒนาการในการจัดการศึกษา
ของไทยในระบบประชาธิปไตย พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๒๖ มีหลายเรื่องและเกี่ยวข้องกับสำคัญในการ
ระบุนเวลา เหตุการณ์ การเสนอเนื้อหาสาระ โดยเฉพาะในส่วนที่เป็นองค์ประกอบทางการบริหาร
การศึกษา ที่ควรกล่าวถึงได้แก่งานต่อไปนี้

หนังสือของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช เสนอ เรื่อง เกี่ยวกับการจัดการมัธยมศึกษา
ในแง่มุมต่าง ๆ หลายด้าน ประการแรกเป็นการพิจารณามัธยมศึกษาว่าเป็นการจัดการศึกษาซึ่ง
แบ่งตามระดับ ตามกลุ่มอายุผู้เรียน คือการศึกษาระดับมัธยมศึกษาจัดให้ผู้มีอายุ ๑๒ - ๑๗ ปี
ในบางประเทศจัดการศึกษาระดับนี้เป็นภาคบังคับ แต่ประเทศไทยยังไม่บังคับให้ทุกคนต้องเรียน
การศึกษาระดับอุดมศึกษาจัดให้ผู้เรียนอายุ ๑๘ ปีขึ้นไป เป็นการศึกษาที่ไม่บังคับและอยู่หลัง
มัธยมศึกษา ประการที่สอง ความสำคัญของการมัธยมศึกษา อาจพิจารณาได้เป็นสองส่วน
ส่วนแรกคือความสำคัญของการมัธยมศึกษาที่มีต่อการพัฒนาบุคคล กล่าวได้ว่า เนื่องจากผู้เรียน
กำลังจะเป็นผู้ใหญ่ มัธยมศึกษาจึงมีส่วนในการพัฒนาวัยรุ่นให้เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ และสร้าง
คุณลักษณะให้เขาดำรงชีวิตได้อย่างดี มีคุณภาพ สามารถทำงานและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้
ส่วนที่สองคือความสำคัญของการมัธยมศึกษาที่มีต่อสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ นั้น เนื่องจาก
โรงเรียนมัธยมเป็นสถาบันวางรากฐานความคิดความประพฤติของวัยรุ่นจึงมีผลถึงคุณธรรม
ศีลธรรม วัฒนธรรม ความสำนึกในสิทธิหน้าที่ของพลเมือง เพื่อให้ผู้เรียนได้เป็นประชาชน
ที่มีบทบาททางการเมืองอย่างเต็มที่และถูกต้อง รวมทั้งเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมด้วยในอนาคต
ผู้คนทุกประเทศเชื่อว่าต้องถ่ายทอดขนบธรรมเนียมประเพณีให้แก่เยาวชนของตนได้พยายาม
หาวิธีถ่ายทอดต่าง ๆ กัน ในสังคมที่มีลักษณะไม่ซับซ้อนนั้นบ้านและองค์การทาง

ศาสนาจะทำหน้าที่ได้ แต่เมื่อสังคมพัฒนาขึ้นเติบโตซับซ้อนขึ้น บทบาทในการจัดเตรียมเยาวชน ก็ตกอยู่ที่โรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ ประถมศึกษาเป็นการสร้างทักษะพื้นฐาน มัธยมศึกษาเป็นการปลูกฝังความรู้ความคิดความรู้สึก เจตคติที่สูงขึ้นและจำเป็นสำหรับสังคม จำเป็นจนกระทั่งบางประเทศกำหนดให้มัธยมศึกษาเป็นการศึกษาภาคบังคับ ประการที่สามเป็นความสำคัญต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เนื่องจากสังคมซับซ้อนมากขึ้น ประชากรเพิ่มขึ้น การประกอบอาชีพต้องแข่งขันกันมากขึ้น ผู้มีความสามารถสูงจะมีโอกาสทางเศรษฐกิจและเป็นผู้ส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของชาติซึ่งการเรียนในระดับมัธยมศึกษาเกี่ยวข้องอย่างยิ่งโดยเหตุที่นักเรียนวัยนี้มีร่างกายสติปัญญาพัฒนาเกือบเท่าผู้ใหญ่ จะเป็นโอกาสสำรวจความสนใจ ความถนัด กำหนดอนาคตทางอาชีพ การปลูกฝังพัฒนาความสามารถและเจตคติในการประกอบอาชีพตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจจะเป็นผลให้ผู้เรียนเป็นผู้ผลิตที่มีประสิทธิภาพสูงและเป็นการสร้างกำลังทางเศรษฐกิจของชาติ ประการที่สี่เป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนมัศึกษามีพื้นฐานมาจากความต้องการของสังคม ความต้องการของบุคคล พื้นฐานทางปรัชญา และความรู้วิทยาการใหม่ ๆ ความต้องการของรัฐ สังคม และผู้เรียน ต่างมีส่วนในการกำหนดบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยผ่านทางจุดมุ่งหมายและหลักสูตรของการศึกษาระดับมัธยม โรงเรียนมัธยมเป็นผู้สนองความต้องการและดำเนินการให้บรรลุจุดหมาย (สุโขทัยธรรมมาธิราช ๒๕๒๖ : ๕ - ๓๐)

เสริมวิทย์ ศุภเมธี เสนอสาระของการมัธยมศึกษาว่าประกอบด้วยความหมายของการมัธยมศึกษา วิวัฒนาการของการมัธยมศึกษาไทย ความมุ่งหมายของการมัธยมศึกษา ธรรมชาติของนักเรียนมัธยมศึกษาและหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมศึกษา การจัดระบบโรงเรียนมัธยมศึกษา หลักสำคัญในการจัดและบริหารโรงเรียนมัธยม การบริหารงานในโรงเรียนมัธยม การแนะแนวในโรงเรียนมัธยม หลักการนิเทศการศึกษาและระบบงานนิเทศการศึกษาในโรงเรียน วิธีสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน การประเมินผลและเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนมัธยม ปัญหาการจัดมัธยมศึกษา แนวโน้มเกี่ยวกับมัธยมศึกษาไทย (เสริมวิทย์ ศุภเมธี ๒๕๒๐)

เอกสารการสอนชุดวิชาวรรณกรรมมัธยมศึกษาของ ม.ส.ธ. กล่าวถึงผลงานการศึกษาเกี่ยวกับมัธยมศึกษาของนักวิชาการในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ตำรา บทความ ข้อคิดเห็นและงานวิจัยเป็นการศึกษาค้นคว้าหลาย ๆ ด้านเป็นต้นว่าหลักสูตร การเรียนการสอน การวัดผล การบริหาร

การศึกษา ตลอดจนสภาพและปัญหาของการมัธยมศึกษาในปัจจุบัน การเสนอเรื่องแต่ละหน่วยผู้เขียนจะให้แนวคิดพื้นฐานเกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ ก่อน แล้วจึงเสนอวรรณกรรมที่สนับสนุนแนวคิดดังกล่าว ตลอดจนแนวโน้มวรรณกรรมในอนาคต สารที่เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าเรื่องมัธยมศึกษา ได้แก่ ปรชญาและจุดมุ่งหมายของการมัธยมศึกษา หลักสูตรมัธยมศึกษา รูปแบบของหลักสูตร พัฒนาการของหลักสูตรมัธยมศึกษาไทย ประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา พฤติกรรมนักเรียนมัธยมศึกษาและการแนะแนว การเรียนการสอนของแต่ละกลุ่มวิชาคือกลุ่มภาษา กลุ่มวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ กลุ่มสังคมศึกษา กลุ่มพัฒนาบุคลิกภาพ กิจกรรมเสริมหลักสูตร เทคโนโลยีการศึกษา การบริหารโรงเรียน ครูมัธยมศึกษา และแนวโน้มทิศทางการวิจัยมัธยมศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๒๗)

นอกจากชุดวิชาวรรณกรรมมัธยมศึกษาซึ่งแบ่งเป็นเล่มหนึ่งและเล่มสองแล้วมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชมีเอกสารเกี่ยวกับมัธยมศึกษาที่สำคัญคือชุดวิชาการจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งกล่าวถึงเรื่องมัธยมศึกษาโดยทั่วไป แนวคิด หลักการ และพัฒนาการของการมัธยมศึกษา การบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาของไทยและของประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง สภาพปัจจุบันและแนวโน้มของการมัธยมศึกษาในประเทศไทย การจัดและบริหารงานด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนมัธยม (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๒๖) ชุดวิชาพฤติกรรมการสอนมัธยมศึกษาประกอบด้วยเล่มที่หนึ่ง หน่วยที่ ๑ - ๕ และเล่มที่สอง หน่วยที่ ๖ - ๑๐ และเล่มที่สาม หน่วยที่ ๑๑ - ๑๕ ซึ่งกล่าวถึงความหมาย หลักการ ปรชญา และจุดมุ่งหมายของการมัธยมศึกษา ลักษณะของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาและความต้องการ หลักการจัดและการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา หลักสูตรระดับมัธยมศึกษา ความแตกต่างระหว่างบุคคลและการให้โอกาส การสอนระดับมัธยมศึกษา การพัฒนาการอ่าน และการฝึกนิสัยใฝ่รู้ของนักเรียน การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร การวัดและประเมินผลความก้าวหน้าของนักเรียน การแนะแนว การใช้ภาษาของครู การประเมินผลและการพัฒนาการสอนของครูระดับมัธยม การนิเทศการมัธยมศึกษา ความสำคัญของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีต่อชุมชน สภาพปัญหาและแนวโน้มของการมัธยมศึกษาในประเทศไทย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ๒๕๒๔)

หนังสือประมวลบทความเกี่ยวกับการมัธยมศึกษาของกรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้รวบรวมบทความของนักการศึกษาและนักบริหารผู้มีชื่อเสียงระดับชาติมากมายหลายท่าน เข้าไว้เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๓ กล่าวถึงการศึกษาโดยทั่วไป การพัฒนาการศึกษากับการพัฒนาทาง

เศรษฐกิจและสังคม ปัญหาเยาวชน การขยายปริมาณและการปรับปรุงคุณภาพการมัธยมศึกษา
โรงเรียนมัธยมแบบประสม ปัญหาโรงเรียนราษฎร์ เรื่องเกี่ยวกับครูและอื่น ๆ อันเป็นหลักวิชา
และข้อคิดเห็นต่าง ๆ มากมาย หนังสือเรื่องความเป็นมาของหลักสูตรสามัญศึกษา โดยกรมวิชา-
การ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งเป็นเอกสารประกอบการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตรในปีการศึกษา
ระหว่างชาติ พ.ศ. ๒๔๑๓ ก็เป็นเล่มหนึ่งที่ดีให้เห็นความเป็นมาหรือพัฒนาการของหลักสูตร
ประถมศึกษาและมัธยมศึกษาซึ่งเปลี่ยนแปลงไปตามความจำเป็นที่เกิดขึ้นในสังคมมาตั้งแต่อดีต
การเปลี่ยนแปลงใดที่ไม่สอดคล้องกับเหตุแวดล้อมและความจำเป็นของสังคม ย่อมไม่ยั่งยืน
จำต้องเป็นมูลเหตุของความเปลี่ยนแปลงต่อไปอีก จึงเกิดวิวัฒนาการซึ่งเป็นความพยายามที่จะ
ปรับระบบและวิธีการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพกับสภาพสังคมแต่ละยุคสมัย (กรมวิชาการ
๒๔๑๓)

ความสำเร็จของการจัดมัศึกษานั้นในสมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สองยึดถือว่า
ประเทศใดมีนักเรียนจบชั้นมัศึกษามากพอได้ส่วนกับจำนวนพลเมือง และมีความรู้พอที่จะไปสู่
ระดับอุดมศึกษาได้ดีหรือไปทำงานในที่ซึ่งต้องการใช้วิชาหนังสือได้ดี ก็นับว่างานมัธยมศึกษาได้รับ
ความสำเร็จ จึงหมายถึงการศึกษาที่ต้องใช้สมองหรือเป็นประเภทวิชาการ (academic) ต่อมา
หลังสงครามโลกครั้งที่สองความคิดเรื่องมัธยมศึกษาเปลี่ยนเป็นยึดหลักว่าประเทศใดสามารถจัด
มัธยมศึกษาให้ทั่วถึงแก่พลเมืองทั้งประเทศที่ถึงวัยอันควรได้รับ โดยเมื่อจบแล้วสามารถทำกิจการ
ทั้งที่ต้องใช้สมองและใช้ฝีมือชนิดต่าง ๆ ได้กว้างขวาง ก็ถือว่าได้รับความสำเร็จ เป็นการศึกษา
สำหรับคนวัยรุ่น เป็นความคิดเชิงจิตวิทยาพัฒนาการ ประเทศประชาธิปไตยถือหลักว่าผู้เรียน
เป็นผู้ชี้ชะตาตนเอง ให้เรียนมัธยมศึกษาหนักไปทางพัฒนาสติปัญญาเพื่อศึกษาต่อในชั้นสูงขึ้น ไปหรือเพื่อ
ประกอบอาชีพที่ต้องใช้ฝีมือหรือเพื่อประกอบอาชีพภายในเวลาไม่เนิ่นนาน บางแห่งคนวัยรุ่นเรียน
ไปจนถึงอุดมศึกษาโดยยังไม่ทำงาน บางแห่งก็เรียนไปทำงานไป ประเทศที่ถือกันว่าได้รับความ
สำเร็จมักเป็นประเทศประชาธิปไตยเล็ก ๆ เช่น กลุ่มสแกนดิเนเวียและประเทศนิวซีแลนด์ มีการปรับปรุง
เศรษฐกิจและสังคมและพร้อมกันนั้นก็ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกัน ส่วนประเทศใหญ่ ๆ มี
ปัญหาทางเศรษฐกิจ การเมือง และประวัติศาสตร์ เป็นอุปสรรค สำหรับประเทศเผด็จการนั้น
รัฐบาลอาจสั่งให้คนวัยรุ่นเรียนตามแนวที่รัฐเห็นว่าจจะอำนวยประโยชน์แก่รัฐ จะเลือกตามใจพ่อแม่
หรือตนเองไม่ได้ จึงมักได้ผลเร็ว แต่การมีคนสั่งนั้นอาจผิดพลาดและขัดกับหลักเสรีภาพ การศึกษากับ
เศรษฐกิจเป็นสิ่งส่งเสริมซึ่งกันและกัน เพราะเชื่อมโยงไปถึงคุณธรรมและค่านิยมในสังคม ตัวอย่าง

ความสำเร็จคือเดนมาร์กตั้งโรงเรียนมัธยมสำหรับปวงชน หรือโรงเรียนชาวบ้าน ซึ่งช่วยดำเนินกิจกรรมสหกรณ์ให้ได้ผลดี ถือว่าจับปัญหาและแก้ไขด้วยการศึกษาได้หันทั่วทั้ง (บุญเหลือ เทพยสุวรรณ ๒๕๑๔ : ๒๓๗)

เอกสารการสอนชุดวิชาการจัดการโรงเรียนมัธยมศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช กล่าวว่าการบริหารมัธยมศึกษาสมัยสมบูรณ์ภายใต้อิทธิพลของเดนมาร์กก่อนมีระบบโรงเรียนยังไม่มีระเบียบแบบแผนที่แน่นอนแต่หลังมีระบบโรงเรียนแล้วได้มีแบบแผนมากขึ้น และตั้งแต่เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตย เป็นสมัยที่กระจายอำนาจไปยังท้องถิ่นมากขึ้น กรมสามัญศึกษากำหนดหน้าที่โรงเรียนมัธยมศึกษาไว้สามประการคือ ให้ความรู้แก่นักเรียน ให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ และบริการชุมชนที่โรงเรียนนั้นตั้งอยู่ ประเทศใกล้เคียงกับไทยคือกลุ่มอาเซียนอันได้แก่อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ และไทย มีสัญญาความร่วมมือพัฒนาการศึกษากันมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๘ ทำให้มีผลงานด้านพัฒนาการศึกษาที่ได้ร่วมกันสร้างไว้มากมาย

อินโดนีเซียจัดโรงเรียนมัธยมระยะแรก ๆ แบบตะวันตก โดยศาสนาคริสต์นิกายคาทอลิกของโปรตุเกสเป็นผู้จัดโรงเรียนลูกเจ้านาย ต่อมาอิทธิพลของนิกายโปรเตสแตนต์ก็เข้ามาพร้อมชาวฮอลันดากับการใช้ภาษาดัตช์ ซึ่งเป็นกำแพงกันไม่ให้ประชาชนทั่วไปก้าวสู่สังคมชั้นสูง ครั้นญี่ปุ่นยึดครองอินโดนีเซียก็ล้มล้างการใช้ภาษาดัตช์ ให้ใช้ภาษาถิ่นสำเนียงมาเลย์ ต่อมาได้รับเอกราชใน พ.ศ. ๒๔๘๒ ก็มีกฎหมายการศึกษา มีกระทรวงศึกษาธิการ ประถมศึกษามีสายเดียวเรียน ๖ ปี เหมือนกันหมด มัธยมศึกษาใช้ระบบตะวันตกคือแบ่ง เป็นสายวิชาการและสายวิชาอาชีพ สายวิชาการแยกเป็นแผนกวิทยาศาสตร์ แผนกศิลป์ และแผนกสังคมศึกษา เกิดปัญหาคนไม่นิยมสายอาชีพสิบปีต่อมาจึงแก้ปัญหาด้วยการแบ่งเป็นมัธยมต้น ๓ ปี และมัธยมปลาย ๓ ปี และให้อำนาจแก่กระทรวงต่าง ๆ จัดมัธยมของตนเพื่อฝึกคนเข้าทำงานในหน่วยของตน เช่น สาธารณสุข เกษตร คมนาคม อินโดนีเซียพยายามปรับสัดส่วนนักเรียนสายสามัญและสายอาชีพ โดยปรับปรุงโรงเรียนอาชีวศึกษา ตั้งโรงเรียนเทคนิคทุกจังหวัด สร้างศูนย์ฝึกอาชีพมากมายและปรับปรุงหลักสูตรสายสามัญให้มีวิชาชีพอยู่ด้วยโดยปีแรก ๆ ของแผนพัฒนาฯ นั้นหนักด้านอาชีพเกษตร ต่อมาเน้นด้านช่างเทคนิคและอุตสาหกรรมในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ ขยายจำนวนนักเรียนมัธยมศึกษามากขึ้นเป็นอันมากเพื่อให้อนุชนมีพื้นการศึกษาสูงกว่าเดิม และสนองความต้องการคนระดับกลาง ซึ่งคาดว่าจะได้จากโรงเรียนมัธยมศึกษาสายอาชีพ วิธีขยายจำนวนทำทั้งการเปิดโรงเรียนมัธยมต้นจำนวนมาก

และการเปิดสอน ๒ - ๓ ผลัด ก่อน พ.ศ. ๒๕๑๓ การพัฒนาหลักสูตรและการวัดผลแยกเป็น
เอกเทศของฝ่ายประถม มัธยมและอาชีวศึกษา ต่อมาจึงมีศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษาซึ่งรับ
ผิดชอบการพัฒนาหลักสูตรและวัดผลของการศึกษาชาติทุกระดับรวมทั้งประสานงานด้านการศึกษา
กับต่างประเทศ และหลัง พ.ศ. ๒๕๑๕ ความรับผิดชอบการจัดโรงเรียนซึ่งกระจายกันอยู่
เช่น โรงเรียนศาสนาของกระทรวงศาสนา โรงเรียนประถมศึกษาของกระทรวงมหาดไทย
โรงเรียนมัธยมศึกษาของกระทรวงต่าง ๆ ได้เปลี่ยนมาขึ้นอยู่กับกระทรวงการศึกษาซึ่งมีอำนาจ
สูงสุดและจัดการศึกษาทุกระดับ

ฟิลิปปินส์ก็มีความเปลี่ยนแปลงจากยุคแรกที่มีโรงเรียนและวิธีสั่งสอนลูกหลานของตน
ด้วยอักษร ๑๗ ตัว มาเป็นยุคที่อยู่ใต้อาณัติของสเปน ๓๕๐ ปี ด้วยอิทธิพลศาสนา
โรมันคาทอลิกและภาษาสเปน ต่อมาในยุคอเมริกันครอบครองฟิลิปปินส์ก็เปลี่ยนเป็นใช้ภาษาอังกฤษ
เป็นสื่อการสอน เกิดกรมศึกษาธิการซึ่งพัฒนาเป็นกระทรวงศึกษาธิการและวัฒนธรรมภายหลัง
และยุคที่ฟิลิปปินส์ได้รับเอกราชตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๘๔ เป็นต้นมา มีการขยายตัวของโรงเรียน
ประถมและมัธยมอย่างรวดเร็ว พ.ศ. ๒๕๑๕ โครงสร้างการบริหารการศึกษาถูกเปลี่ยนให้มีการ
กระจายอำนาจมากขึ้นโดยเล็กลงหน่วยงานที่รับผิดชอบโรงเรียนรัฐบาลและหน่วยงานรับผิดชอบ
โรงเรียนราษฎร์ แล้วตั้งสำนักงานใหม่ ๓ หน่วย รับผิดชอบการศึกษาระดับประถม ระดับมัธยม
และการศึกษาระดับสูงในกระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งสำนักงานเขตการศึกษาซึ่งมีผู้อำนวยการ
เขตทำหน้าที่นี้เทศ วัดผล และประสานงานบริหารทั้ง ๓ ฝ่าย ฟิลิปปินส์มีระยะเวลาเรียนตาม
หลักสูตรประถมศึกษา ๖ ปี มัธยม ๔ ปี และการศึกษาระดับสูง ๔ ปีขึ้นไป ใช้ภาษาอังกฤษ
เป็นสื่อการสอนวิชาต่าง ๆ รวมทั้งคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ แต่วิชาสังคมศึกษาใช้ภาษาของ
ฟิลิปปินส์เอง ฟิลิปปินส์มีปัญหาและแก้ไขเรื่องความไม่สมดุลของปริมาณนักเรียนสายสามัญและสาย
อาชีพแบบเดียวกับประเทศในกลุ่มอาเซียนอื่น ๆ

มาเลเซียก่อนสงครามโลกครั้งที่สองนั้นไม่มีการวางแผนและนโยบายชัดเจน อยู่ภายใต้
การครอบครองของอังกฤษ พลเมืองส่วนใหญ่เป็นอิสลามใช้ภาษาพื้นเมืองเป็นสื่อกลางการเรียน
การสอนประถมศึกษา ส่วนระดับมัธยมศึกษาใช้ภาษาอังกฤษ แต่ชาวจีนตั้งโรงเรียนเองสอน
ภาษาญี่ปุ่น เอาหนังสือและครูจากแผ่นดินใหญ่จีน อินเดียใช้ภาษาทมิฬและหนังสือจากอินเดีย มาถึง
พ.ศ. ๒๔๘๔ นโยบายการศึกษาเปลี่ยนไป ประเทศมีเอกราชแล้ว ต้องเน้นที่จะสร้างความเป็น
อันหนึ่งอันเดียวกันของคนในชาติและเอกลักษณ์ของชาวมลายูโดยจัดหลักสูตรแต่ละระดับให้มี

เนื้อหาพร้อมกัน ใช้ภาษามาเลเซียเป็นสื่อ หลักสูตรประถมศึกษาามีระยะเวลาเรียน ๖ ปี มัธยมศึกษา ๓ ปี มัธยมศึกษา ๒ ปี แต่ละช่วงมีการสอบให้ประกาศนียบัตร เป็นการศึกษาที่เน้นวิชาสามัญและใช้คะแนนสอบคัดเลือกเข้าเรียนต่อทุกระดับ พ.ศ. ๒๕๐๔ เป็นต้นมาจึงเปลี่ยนใหม่ให้ระดับประถมศึกษา ๖ ปี ยังใช้หลักสูตรเดียวกันทั่วประเทศ แต่ภาษาสื่อการสอนเลือกใช้อะไรก็ได้ การเลื่อนขั้นเป็นไปโดยอัตโนมัติ การสอบทำเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน มัธยมศึกษา ๓ ปี หลักสูตรมัธยมแบบประสม เลื่อนขั้นอัตโนมัติระหว่างปีที่ ๑-๓ แต่จะเข้าเรียนต่อระดับมัธยมศึกษาต้องสอบผ่านประกาศนียบัตรการศึกษาขั้นต้นเพื่อคัดเลือกเข้าเรียนสายต่าง ๆ ในระดับสูงขึ้น ซึ่งแยกเป็น ๓ สาย คือ สายสามัญ (วิทยาศาสตร์และศิลปะ) สายเทคนิค และสายอาชีพ เมื่อเรียนจบมัธยมศึกษาต้องสอบผ่านประกาศนียบัตรศึกษามาเลเซียเพื่อเข้าทำงานหรือเรียนต่อระดับหลังมัธยมศึกษาเพื่อสามารถสอบประกาศนียบัตรโรงเรียนชั้นสูงและเรียนต่อมหาวิทยาลัยได้ มาเลเซียมีการควบคุมโรงเรียนทุกประเภทโดยจัดเป็นเรื่องสำคัญ ๒ เรื่องคือ เรื่องหน่วยรับผิดชอบการสอบไล่ และเรื่องระบบการตรวจโรงเรียน

สิงคโปร์ต่างจากประเทศในกลุ่มอาเซียนอื่น ๆ ที่ประเทศเหล่านั้นมีประชากรส่วนใหญ่อาศัยในชนบทแต่ชาวสิงคโปร์อยู่กันแบบชาวเมืองทั้งสิ้น ซึ่งต้องอาศัยความรู้และขยันเป็นอันมาก สมัยเป็นอาณานิคมอังกฤษได้ถูกแยกให้อยู่เป็นกลุ่มเชื้อชาติและมีโรงเรียนของตนเองทำให้แยกกันใช้ภาษาต่าง ๆ ๔ สาย คือ ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษามาเลย์ และภาษาทมิฬ หลังสงครามโลกครั้งที่สองสิงคโปร์ปรับปรุงการศึกษาให้นำไปสู่เอกราช จัดให้ส่งเสริมความเป็นอยู่ ให้เนื้อหาหลักสูตรเท่าเทียมกัน ส่งเสริมกีฬาและส่งเสริมความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ให้เริ่มใช้ ๒ ภาษา ในโรงเรียนประถม และใช้ ๓ ภาษา ในระดับมัธยม ขยายโรงเรียนมัธยมและใช้หลักสูตรการเรียนระดับประถมเป็นเกณฑ์ในการคัดเลือกเข้าเรียนต่อมัธยมศึกษา ประถมศึกษามีระยะเวลาเรียน ๖ ปี มัธยมศึกษา ๔ ปี ซึ่งสองปีหลังเน้นวิชาเลือกแยกเป็น ๓ สาย คือ สายสามัญ (วิทยาศาสตร์และศิลปะ) การค้า และช่างเทคนิค ปลายปีที่ ๔ ของระดับมัธยม นักเรียนที่สอบผ่านข้อสอบรวมได้คะแนนดี สามารถเข้าเรียนต่อชั้นเตรียมอุดมศึกษา แล้วสอบรวมอีกระดับหนึ่งเพื่อเข้ามหาวิทยาลัย นักเรียนที่ไม่สามารถเรียนต่อระดับมหาวิทยาลัยสามารถเข้ารับการฝึกอบรมในการศึกษานอกระบบจากหน่วยงานซึ่งสอนอาชีพประเภทต่าง ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นในกลุ่มอาเซียน จัดว่าสิงคโปร์ประสบความสำเร็จ ในการพัฒนาหลังคนสนองความต้องการของระบบเศรษฐกิจด้านอุตสาหกรรมและการค้า มากกว่าประเทศใด ๆ ความสำเร็จเกิดจากความร่วมมือของรัฐบาลและการค้าของเอกชน

014024

สำหรับแนวคิดที่น่าสนใจในสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับงานจัดมัธยมศึกษาที่มีเช่น William M. Alexander และคณะ ซึ่งได้กล่าวถึงหน้าที่ของโรงเรียนมัธยมในอเมริกาว่าต้องทำหลายประการ คือ

ข้อแรก ให้การศึกษาที่เป็นสากล จัดการศึกษาที่เหมาะสมให้แก่เยาวชนทั้งมวลของชาติ ข้อสอง พัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคล ช่วยให้เขาตัดสินใจได้ว่าตนมีศักยภาพอะไร เพื่อความเจริญของงานและการพัฒนาสมรรถภาพความสามารถ จัดโครงการการศึกษาที่จะช่วยให้เขาพัฒนาความสามารถเหล่านั้นให้เติบโตขึ้นสู่ระดับสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ข้อสาม ถ้ายกยอชมรรคทางวัฒนธรรมที่จำเป็นและพึงปรารถนาเพื่อการพัฒนาตนและการดำรงชีวิตเป็นกลุ่ม ช่วยนักเรียนในการจัดระบบและโครงสร้างความรู้ ช่วยสร้างความคิดรวบยอดและสรุปภาพรวมเพื่อนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อสี่ พัฒนาระบบค่านิยมซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม ช่วยนักเรียนสร้างแบบแผนและวิถีของพฤติกรรมซึ่งรับกับความคิดทางคุณธรรม และยอมรับแบบแผนพฤติกรรมของกลุ่มทางสังคม ข้อห้า ใช้สติปัญญาในการตัดสินใจและปฏิบัติ ช่วยและกระตุ้นให้เขาทำอะไรอย่างมีเหตุผลและด้วยทางเลือกที่ฉลาด ข้อหก ให้พื้นฐานเพื่อการพัฒนาคน ให้นักเรียนมีความต้องการและความสามารถที่จะดำเนินต่อไปในเรื่องใฝ่หาความรู้ ค้นพบความรู้ใหม่ ๆ สามารถปฏิบัติได้ดี เหมาะสม เมื่อมีสภาพใหม่องค์ประกอบใหม่ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ข้อเจ็ด ทำให้ชีวิตของกลุ่มสังคมเพิ่มมากขึ้น เนื้อหาและกิจกรรมทางการศึกษาที่เลือกไว้เหมาะสมจะช่วยพัฒนาสังคมและการรู้จักชีวิตที่ดีแก่พลเมืองทั้งมวล และข้อสุดท้าย เตรียมตัวสู่ความเป็นผู้ใหญ่ เป็นการเตรียมเยาวชนเข้าสู่วัยผู้ใหญ่โดยทำทุกอย่างที่เป็นไปได้และเป็นที่ยอมรับ (W. M. Alexander 1971 : 129)

ก่อนหน้านี้ คือใน ค.ศ. ๑๙๑๔ สมาคมการศึกษาแห่งชาติของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดหลักการสำคัญของมัธยมศึกษาไว้ ๗ ประการ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันกว้างขวางและถือเป็นจุดประสงค์ของมัธยมศึกษา ได้แก่หลักการ ที่มุ่งให้มีสุขภาพอนามัยแข็งแรง มุ่งให้มีความรู้เบื้องต้นพอที่จะเป็นรากฐานในการศึกษาขั้นสูงขึ้นไป (Command of fundamental process) มุ่งให้เป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว มุ่งให้มีความรู้ด้านวิชาอาชีพ มุ่งให้เป็นพลเมืองดี มุ่งให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ มุ่งให้มีความประพฤติดีมีศีลธรรมจรรยา (วรวิทย์ วคินสรการ ๒๕๒๐ : ๓๔ - ๓๕)

นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ของมัธยมศึกษาซึ่ง Bent และ Kronenberg ได้จำแนกไว้เป็นด้านต่าง ๆ ประกอบด้วย ด้าน adaptive function คือ ช่วยให้สามารถปรับตัวเข้ากับ

สิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ด้าน integrating function คือสร้างบูรณาการ รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สร้างความคิดของผู้เรียนให้เป็นไปในทางเดียวกันโดยวิธีใช้หนังสือเรียนเล่มเดียวกัน ภาพเดียวกัน กิจกรรมร่วมกัน ทำให้ได้รับประสบการณ์เหมือนกันช่วยให้เกิดแนวคิดเดียวกัน โรงเรียนจึงเป็นผู้ปลูกฝังสิ่งที่เป็นลักษณะร่วมได้อย่างดี เช่น เรื่องการเป็นพลเมืองดี ความสามัคคี ความรักชาติ ฯลฯ ด้าน differentiating function คือปลูกฝังความเป็นตัวของตัวเองเชื่อมั่นตนเอง มีความคิดที่เป็นอิสระ ด้าน democratizing function คือ ฝึกประชาธิปไตย คือมุ่งขจัดความคิดเรื่องการแบ่งชนชั้น เคารพในความเสมอภาค สิทธิหน้าที่ ฯลฯ ด้าน prepare for further study คือเตรียมนักเรียนให้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้น คืออุดมศึกษา ซึ่งคลุมทั้งการศึกษาที่เน้นวิชาสามัญและวิชาชีพ ด้าน exploration คือช่วยให้นักเรียนได้สำรวจสมรรถวิสัย ความสนใจ ความต้องการ และความถนัดของตน เพื่อโรงเรียนจะได้จัดการศึกษาให้สอดคล้อง (วรวินัย วคินสรการ ๒๕๒๐ : ๓๖ - ๓๗)

ส่วนการวิจัยที่เกี่ยวข้องอันควรกล่าวถึง คือ

จรัสพันธ์ พูลพัฒน์ วิจัยเรื่องพัฒนาการของการบริหารการศึกษาไทย ซึ่งมีการค้นพบสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาของไทย เริ่มมีหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารงานรับผิดชอบคือกรมศึกษาธิการ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ นับเป็นจุดเริ่มต้นของการมีระบบบริหารการศึกษาและได้ขยายตัวเป็นกระทรวงธรรมการใน พ.ศ. ๒๔๓๕ ในด้านนโยบายการจัดการศึกษา เริ่มแรกมุ่งฝึกคนเข้ารับราชการ ต่อมา พ.ศ. ๒๔๔๔ มุ่งการจัดการศึกษาทั่วไปแก่ราษฎรให้เรียนรู้พอควรแก่อัตภาพแล้วไปทำงานตามภูมิลำเนาของตน พ.ศ. ๒๔๖๔ มุ่งการศึกษาสำหรับชาติเพื่อยกคนทั้งชาติให้มีความรู้สูงขึ้น พ.ศ. ๒๔๗๔ เน้นทั้งด้านจริยศึกษา พุทธศึกษา และพลศึกษา พ.ศ. ๒๔๘๔ มุ่งการอาชีวศึกษา พ.ศ. ๒๕๐๓ มุ่งสนองความต้องการของสังคมและบุคคลตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการปกครองประเทศ ในด้านการจัดองค์การบริหารการศึกษา ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงรัตนโกสินทร์ ตอนต้น (ก่อน พ.ศ. ๒๔๓๐) มีสถานที่จัดการศึกษาคือ ราชสำนัก ราชบัณฑิต วัด สำนักของเจ้านายหรือการศึกษาในสกุล โรงเรียนในระบบปัจจุบันเริ่มมีเมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์งานรับผิดชอบดำเนินการศึกษาโดยเฉพาะ ครั้น พ.ศ. ๒๔๓๐ เป็นต้นมาจึงมีหน่วยรับผิดชอบการศึกษาส่วนใหญ่รวมอยู่ในกระทรวงเดียวกัน ต่อมา พ.ศ. ๒๔๕๓ แบ่งภาระการจัดการศึกษาขึ้นต้นจากกระทรวงธรรมการให้กระทรวงมหาดไทยจัดในส่วนภูมิภาคแต่เนนโยบายและผู้ควบคุมยังคงไปจากส่วนกลาง พ.ศ. ๒๔๗๖ แบ่งการศึกษาขึ้นต้นให้เทศบาลช่วยดำเนินการ พ.ศ. ๒๔๘๖

เทศบาลโอนการศึกษาขั้นต้นกลับคืนให้กระทรวงศึกษาธิการตามเดิม พ.ศ. ๒๕๐๒ แยกความรับผิดชอบการจัดการศึกษาเป็นหลายส่วน คือ การศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยอยู่ในความรับผิดชอบของสำนักนายกรัฐมนตรี การศึกษาขั้นสูงกว่าประถมศึกษาอยู่กับกระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาระดับประถมเริ่มแบ่งให้เทศบาลอีกสำหรับโรงเรียนในเขตเทศบาล (เสรีจลัน พ.ศ. ๒๕๐๖) พ.ศ. ๒๕๐๙ แบ่งโรงเรียนที่เหลือส่วนใหญ่ให้แก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดคงเหลือบางส่วนให้ขึ้นอยู่กับกรมสามัญศึกษาต่อมา จนถึงช่วงเวลาที่ผู้วิจัยกำลังทำการศึกษาค้นคว้า ในด้านการบริหารงานบุคคล ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ ทุกอย่างจึงดำเนินการภายใต้การควบคุมของพระมหากษัตริย์ โดยมีคณะเสนาบดีเป็นที่ปรึกษา หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว ทุกอย่างดำเนินการภายใต้กฎหมาย ทั้งตำแหน่งงาน การคัดเลือกตัวบุคคล ส่วนการฝึกอบรมพัฒนาบุคคลก็มีวิวัฒนาการมาเป็นลำดับ และเริ่มมีระเบียบขึ้นตามความก้าวหน้าของชาติ การเงินที่ใช้เริ่มจากการใช้เงินพระราชทรัพย์ ต่อมามีงบประมาณแผ่นดิน และมีค่าเล่าเรียน เงินเก็บพิเศษตามความเหมาะสมแต่ละสมัย เงินช่วยเหลือจากต่างประเทศ เงินบริจาคเพื่อการศึกษา สำหรับการศึกษาค่าเรียนวิชาบริหารการศึกษานั้น เริ่มมีปริญญาตรีสาขาวิชาบริหารการศึกษาใน พ.ศ. ๒๔๙๖ ที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร) พ.ศ. ๒๕๐๔ มีที่คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย การศึกษาชั้นปริญญาโทสาขาวิชาบริหารการศึกษา เริ่มมีที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยใน พ.ศ. ๒๕๐๖ และที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ใน พ.ศ. ๒๕๑๔ วิชาบริหารการศึกษามีลักษณะ เป็นวิชาชีพชั้นสูงแต่ยังขาดลักษณะวิชาชีพชั้นสูง บางประการคือไม่มีสมาคมวิชาชีพและจรรยาบรรณ (จිරพันธุ์ พูลพัฒน์ ๒๕๑๓)

วุฒิชัย มูลศิลป์ วิจัยเรื่องนโยบายการจัดการศึกษาของไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พบว่าการศึกษาระดับนี้ เป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาระดับใหม่ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาแบบใหม่ในช่วงนั้นประกอบด้วย ๔ ด้าน ได้แก่ ปัจจัยข้อแรกคือ การคุกคามของจักรวรรดินิยมตะวันตก เริ่มแต่ฝรั่งเศสก้าวร้าวไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การที่อังกฤษรบชนะพม่าและจีน เป็นสาเหตุให้ไทยต้องเริ่มปรับปรุงประเทศ และรากฐานสำคัญที่จะส่งผลให้การปรับปรุงประเทศดำเนินไปได้ก็คือการศึกษา ปัจจัยที่สองคือ อิทธิพลด้านความคิดจากต่างประเทศ การที่มีคนไทยไปต่างประเทศรวมทั้งการเสด็จต่างประเทศของพระมหากษัตริย์เอง และการที่ชาวต่างประเทศโดยเฉพาะพวกหมอสอนศาสนา เข้ามาเมืองไทย ทำให้มีการเผยแพร่ความคิดในเรื่องการจัดการศึกษาที่เป็นรูปแบบ

โรงเรียนกว้างขวางมากขึ้น ปัจจัยข้อที่สามคือ ความต้องการบุคคลเข้ารับราชการ ความประสงค์ที่จะปรับปรุงประเทศโดยปฏิรูปในทุก ๆ ด้านทำให้เกิดความต้องการบุคคลที่มีความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ เหล่านั้น ปัจจัยข้อที่สี่คือ ความประสงค์เพื่อช่วยทาสให้เป็นไทได้จริง ๆ คือวิชาหนังสือจะเป็นเครื่องมือไม่ทำให้เขาต้องกลับไปเป็นทาสอีก

ปัจจัยดังกล่าวทำให้เกิดความมุ่งหมายของการศึกษาซึ่ง เป็นไปเพื่อความจำเป็นนั้น ๆ และความพยายามเพื่อจูงใจให้ได้ดำเนินการเป็น ๒ ระยะ คือ ระยะที่หนึ่ง ก่อน พ.ศ. ๒๔๔๑ การศึกษายังไม่เป็นระบบ ส่วนใหญ่สังกัดกรมทหารมหาดเล็ก ภายหลัง เมื่อตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นแล้วใน พ.ศ. ๒๔๓๐ กรมศึกษาธิการเป็นผู้รับผิดชอบการจัดการศึกษาทั้งหมด ระยะที่สอง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๑ เป็นต้นมา การศึกษามีระบบเป็นหลักฐานมากขึ้น มุ่งคงขึ้น มีร่างโครงแผนการศึกษาในกรุงสยาม มีการแบ่งหน้าที่จัดการศึกษา การเก็บเงินเพื่อการศึกษา โดยเฉพาะใน พ.ศ. ๒๔๔๓ มีการตกลงว่ากระทรวงธรรมการจัดการศึกษาระดับมัธยมทั้งหมด กระทรวงนครบาลรับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับประถมในกรุงเทพฯ และกระทรวงมหาดไทยจัดการศึกษาระดับประถมส่วนหัวเมือง อุปสรรคที่สำคัญต่อการจัดการศึกษาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวคือความ เข้าใจผิดของราษฎรเกี่ยวกับความมุ่งหมายในการจัดการศึกษา การที่กรมศึกษาธิการไม่ได้รับเงินอุดหนุนมากเท่าที่ควร และความขาดแคลนบุคคลผู้มีความรู้ความสามารถมาดำเนินการ (วชิรชัย มูลศิลป์ ๒๕๑๒)

บุญธรรม อินทร์จันทร์ วิจัยเรื่องการศึกษาปฏิรูปมัธยมศึกษาในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พ.ศ. ๒๔๓๔ - ๒๔๗๕ : การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งพบว่าการจัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาของไทยระหว่างช่วงเวลาดังกล่าวเป็นการจัดการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการของบุคคลในวงแคบ ทำให้ขาดความเสมอภาคทางการศึกษา และอุปสรรคสำคัญที่ทำให้กิจการด้านมัธยมศึกษาไม่กระจายออกสู่ส่วนภูมิภาคมากนักก็เนื่องจากกระทรวงธรรมการเป็นกระทรวงที่ไม่ได้รับความสนับสนุน เท่าที่ควรและได้รับงบประมาณน้อยเมื่อเทียบกับกระทรวงอื่น ๆ รวมทั้งเนื่องมาจากเสนาบดีของกระทรวงนี้มีอำนาจต่องรองน้อยในที่ประชุมเสนาบดี ดังนั้น จึงมีผลต่อกิจการงานจัดและบริหารการศึกษาทุกระดับ (บุญธรรม อินทร์จันทร์ ๒๕๒๒ : ก)

การวิจัยเรื่องปัญหาการบริหารงานวิชาการตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ ของโรงเรียนมัธยมศึกษาส่วนกลางสังกัดกรมสามัญศึกษา โดย เจิม สิบขจร ใน

พ.ศ. ๒๕๒๗ รายงานว่าการบริหารงานวิชาการทุกด้านมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย และผู้บริหารงานวิชาการมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการคือ ระหว่างผู้บริหารงานวิชาการ ๗ ตำแหน่ง ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ หัวหน้าหมวดวิชาในกลุ่มวิชาภาษา กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ กลุ่มวิชาสังคมศึกษา กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ มีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานวิชาการ ๕ ประเภท ประกอบด้วยหลักสูตรและ เอกสารการใช้หลักสูตร วัสดุอุปกรณ์การสอน และการใช้แหล่งทรัพยากรในท้องถิ่น ห้องสมุดเพื่อการศึกษา ค้นคว้า กิจกรรมนักเรียน การวางแผนปรับปรุงงานวิชาการ และทั้ง ๗ ตำแหน่งดังกล่าว เมื่อพิจารณา เปรียบเทียบความคิดเห็นเป็นรายคู่ พบว่ามีคู่หนึ่งคือ ผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการกับหัวหน้าหมวดวิชาในกลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ มีความคิดเห็นแตกต่างกัน เฉพาะปัญหาการบริหารงานวิชาการทางด้านหลักสูตรและ เอกสารการใช้หลักสูตร เท่านั้น และระหว่างผู้บริหารงานวิชาการ ๓ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้บริหารโรงเรียน กลุ่มผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ และกลุ่มหัวหน้าหมวดวิชา มีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับปัญหาการบริหารงานวิชาการ ๗ ประเภท คือ หลักสูตรและเอกสารการใช้หลักสูตร ห้องสมุดเพื่อการศึกษา ค้นคว้า กิจกรรมนักเรียน การนิเทศงานวิชาการ การกำหนดให้ครู-อาจารย์ปฏิบัติงานวิชาการ การแนะแนว การวางแผนเพื่อปรับปรุงงานวิชาการ เมื่อพิจารณา เปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารงานวิชาการ ๓ กลุ่ม เป็นรายคู่แล้วพบว่ากลุ่มผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการกับกลุ่มหัวหน้าหมวดวิชา มีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับปัญหาทั้ง ๗ ประเภทนั้น (เจิม สิบขจร ๒๕๒๗)

การประเมินหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ : กระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ ก็เป็นรายงานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการใน พ.ศ. ๒๕๒๔ พบว่ากระบวนการพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช ๒๕๒๔ ได้ดำเนินการอย่างมีระบบและเป็นไปตามขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตร ข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร การสอบถาม และการสัมภาษณ์แสดงผลตรงกันว่าทั้งผู้บริหาร ครู และนักเรียนยอมรับในจุดหมาย หลักการและโครงสร้างหลักสูตรว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกับความจำเป็นและความต้องการและสภาพการณ์ปัจจุบัน นับว่าการพัฒนาหลักสูตรมีกระบวนการครบวงจรและมีความสำเร็จ ในด้านกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนได้มีการปฏิบัติและประสบความสำเร็จในระดับปานกลาง โดยมีปัญหาอุปสรรค ตั้งแต่ขั้นเตรียมความพร้อมไปจนถึงขั้นปฏิบัติ โรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตร มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูง มีคะแนนการรับรู้สูงในด้านการเตรียมพร้อมและการนำ

หลักสูตรมาใช้ ปัญหาและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงกระบวนการนำหลักสูตรไปใช้มีหลายด้าน เช่น วัสดุอุปกรณ์การสอน คุณภาพและประสิทธิภาพของครูเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจหลักสูตร วิธีสอนและประเมินผล อาคารสถานที่ ตัวนักเรียนในด้านความพร้อมความรับผิดชอบ โครงสร้างหลักสูตร โดยเฉพาะปัญหาเรื่องการวัดผลประเมินผล การสอนซ่อมเสริม การจัดเนื้อหาวิชาและ กิจกรรม นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับที่น่าพอใจเพียงบางส่วนและบางลักษณะ คือ ส่วนที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร สำหรับลักษณะที่น่าพอใจทั้งประเทศคือทัศนคติต่อการงานอาชีพ ความสามารถแก้ปัญหา ลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนตามหลักสูตรภาษาไทยและสังคมศึกษา แต่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำในวิชาคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และความรู้เกี่ยวกับแหล่งสนเทศ กระบวนการ คิดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรยังกระทำไม่ครบวงจร ขาดเกณฑ์ประเมินที่ชัดเจน ฯลฯ (กรมวิชาการ ๒๕๒๔)

การศึกษาสถานภาพของการจัดแผนการเรียนวิชาอาชีพ และการใช้แหล่งวิทยาการและ สถานประกอบการตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑ โดยกรมวิชาการ กระทรวง ศึกษาธิการ เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ ค้นพบว่ามีการปฏิบัติตามระเบียบ แต่มีโรงเรียนจำนวนน้อยที่จัด ส่งนักเรียนไปฝึกงานภายนอกกับแหล่งฝึกงานอาชีพนอกโรงเรียน และในจำนวนนักเรียนที่ส่งไปฝึก งานอาชีพดังกล่าว ส่วนใหญ่เป็นนักเรียนไปฝึกงานกับสถานประกอบการอาชีพอิสระของผู้ปกครอง รongลงมาเป็นการฝึกงานกับสถานประกอบการของเอกชน และที่น้อยที่สุดคือไปฝึกงานกับสถานศึกษา ของรัฐบาล (กรมวิชาการ ๒๕๒๓ : ง) ก็เป็นงานวิจัยมัธยมศึกษาที่ดีชิ้นหนึ่งที่บอกให้ทราบสภาพ การนำหลักสูตรมาใช้จริงว่าเป็นอย่างไร

นอกจากนี้งานวิจัยที่เกี่ยวกับการมัธยมศึกษาจำนวนมากมาปรากฏอยู่ในเอกสารการสอน ชุดวิชาการมัธยมศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เอกสารประกอบการอบรม เตรียมผู้บริหารโรงเรียนมัศึกษารุ่นที่ ๒๓ พ.ศ. ๒๕๒๔ ของกองการมัธยมศึกษา กรมสามัญ- ศึกษา กระทรวงศึกษาธิการชื่อ "ผลงานการวิจัยทางการศึกษา" และเอกสารสรุปผลงานวิจัย ทางการศึกษาถึงสิ้นปีการศึกษา ๒๕๒๓ ของหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษา- ธิการ ซึ่งแต่ละชิ้นเป็นการรวบรวมผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมัธยมศึกษา มีบทความย่อยรายงาน การวิจัยต่าง ๆ ซึ่งเป็นประโยชน์แก่การศึกษาค้นคว้าและอ้างอิงอย่างดียิ่ง